

Popularnonaukowe streszczenie projektu

Celem projektu będzie określenie roli drukarzy i książki drukowanej w życiu kulturalnym i intelektualnym Rzeczypospolitej Obojga Narodów w latach ok. 1574–1673. W okresie tym jedną z najważniejszych krakowskich drukarni była oficyna Piotrkowczyków. Sto lat, w których działała to zarazem czas istotnych przemian w polskiej kulturze. Lata działalności drukarni obejmują stulecie, którego początek i koniec wyznaczają dwa skrajnie różne akty prawne: konfederacja warszawska z 1573 r. i wydany w 1673 zakaz nobilitacji protestantów. W dziejach polskiej kultury dokonały się w tym czasie znaczące zmiany, które w polskiej literaturze określa się zbiorowo mianem kontrreformacji. Na płaszczyźnie światopoglądowej dominantę tego okresu stanowi bowiem narastająca ofensywa, zwycięstwo i ugruntowanie się nurtów kulturowych przeciwnych reformacji, prowadzących do odnowy i przemiany polskiego katolicyzmu, a zarazem do ucieleśnianych przez regulacje prawne zmian politycznych. Równocześnie na płaszczyźnie literatury i sztuki stopniowo dokonało się w tym czasie przejście od estetyki renesansu do baroku. Pomimo trudności natury ekonomicznej oraz licznych wojen i coraz sprawniej działającej cenzury liczba książek wydawanych drukiem na ziemiach polskich stale się zwiększała. Dlatego warto zapytać o to, jaki był udział książki drukowanej i jej twórców we wspomnianych przemianach?

Badania przeprowadzone w ramach projektu pozwolą odkryć szczegóły działania drukarni Piotrkowczyków oraz ich roli w życiu kulturalnym Krakowa i Rzeczypospolitej. Dzieje warsztatu i dokonania jego twórców – od powstania oficyny, przez lata rozkwitu po okres schyłkowy – zostaną ukazane przez pryzmat książek. Druki, które opuściły prasy Piotrkowczyków, stanowią dziś bowiem najłatwiej dostępne źródło wiedzy o swoich drukarzach. Przeprowadzone badania pozwolą odpowiedzieć na pytania o wzajemne relacje między repertuarem drukarni a sytuacją ekonomiczną i społeczną ówczesnego Krakowa, natomiast osadzenie rozważań w kontekście porównawczym umożliwi nie tylko pokazanie udziału druków Piotrkowczyków w przemianach kulturalnych, ale także ich roli w rozwoju formalnym polskiej książki drukowanej w XVII stuleciu.

Interdyscyplinarne badania prowadzone w ramach projektu sytuują się na pograniczu historii kultury i bibliologii w tym ujęciu, które upatruje przedmiotu jej badań w szeroko pojmowanej kulturze książki. Początkowym punktem dociekań jest właściwe bibliologii spojrzenie na książkę jako połączenie treści, formy i funkcji społecznej. Oprócz książek w centrum zainteresowania niniejszego projektu znajdują się drukarze jako ci, którzy nadają treści formę zgodną z przewidywaną funkcją, przez co stają się pośrednikami między autorem a czytelnikiem.

Monografia działalności oficyny drukarskiej czynnej nieprzerwanie przez sto lat (ca. 1574–1673) pozwoli po części uzupełnić braki w badaniach nad dziejami i rolą polskiej książki drukowanej w XVII wieku. Przyjęta w projekcie perspektywa dynastyczna będzie w polskiej nauce o książce pewną nowością. Badania przeprowadzone w ramach projektu umożliwią wstępne określenie roli książki drukowanej w przemianach kulturowych epoki, zwłaszcza w kształtowaniu się polskiego katolicyzmu po soborze trydenckim. Po drugie, proponowane opracowanie pozwoli prześledzić wpływ uwarunkowań ekonomicznych, społecznych i historycznych na pracę znanej krakowskiej drukarni w stuletnim okresie jej istnienia. Po trzecie, oprócz ciągłości chronologicznej duża próba badawcza (ponad 1000 odnotowanych edycji wytłoczonych w warsztacie Piotrkowczyków) pozwoli na refleksję nad przemianami formy książki drukowanej w tym czasie w Krakowie.